

Küllus planetaarsetes piirides

Velle Toll

Tartu Ülikooli füüsika instituut

Rockström, J., Klum, M. (2016). *Suur maailm, väike planeet. Küllus planetaarsete piiride raames. Inglise keelest tõlkinud Vallo Kask. Kirjastus Tänapäev, 207 lk.*

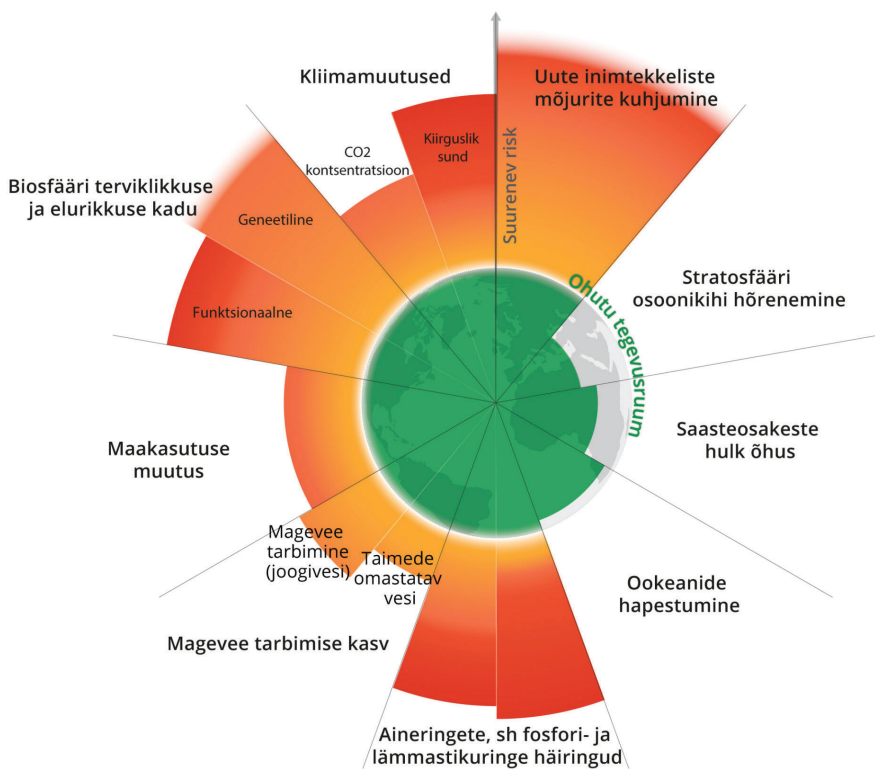
Tunnustatud keskkonnateadlase Johan Rockströmi kirjutatud raamat „Suur maailm, väike planeet“ pakub lugejatele põneva teekonna tutvumaks Maa taluvuspiiridega inimtekkeliste keskkonnamuutuste suhtes. Raamat on illustreeritud Mattias Klumi kõnekate fotodega. Planetaarsete taluvuspiiride kontseptsioon pakub välja keskkonnamuutuste piirid, millesse jääb inimkonna ohutu tegevusruum, et mitte emakest Maad praegusest inimsivilisatsiooni toetavast jääajajärgsest tasakaaluolekust välja lükata. Taluvuspiir on kliimamuutusele, keskkonna saastatusele, osoonikihi hõrenemisele, aerosoolsele õhusaastele, ookeanide hapestumisele, fosfori- ja lämmastikukoormusele, magevee ja maakasutusele ja elurikkuse vähenemisele. Kliima koos loodushüvesid tagava elurikkusega mõjutavad kõiki teisi taluvuspiire.

Enamiku piiride puhul oleme juba ohupiiri ületanud ja peame inimõju looduskeskkonnale selgelt vähendama. Lühiajalise majanduskasvu maksimeerimise asemel peame enestele heaolu looma viisil, mis Maa tasakaalu paigast ei nihuta. See nõuab põhimõttelist sotsiaalset ja majanduslikku muutust koos muutusega mõtteviisis, mis aitaks inimkonda loodusega uuesti ühendada. Raamat kirjeldab Maa taluvuspiire, lähtudes põhjalikult dokumenteeritud teaduslikust kontseptsioonist ja teaduslikest tõenditest, tuues viiteid teadusartiklitele ja teaduslikele raportitele. Samas on tekst kirjutatud lihtsas keeles ja kaasahaaravalt, olles sobilik laiale lugejaskonnale. Raamatus on palju mõtlema panevaid fotosid, aga ka lihtsasti mõistetavaid graafikuid, illustreerimaks inimkonna arengut ja inimtegevuse mõju keskkonnale.

Raamatu esimeses pooles kirjeldatakse globaalseid keskkonnaprobleeme ja nende mõjusid inimühiskonnale. Teises osas otsitakse lahendusi ning arutletakse, kuidas elada nii, et inimkonna areng jääks planetaarsetesse taluvuspiiridesse, kuidas vähendada inimkonna rasket jalajälge keskkonnale ja säilitada

planeedil praegu veel säilinud ilu – mitte ainult looduse enese, vaid ka meie kui inimkonna tuleviku pärast. Raamat paneb mõtlema Maa ja inimkonna tuleviku peale ning julgustab elama emakest Maad austavalt.

Johan Rockström kirjutab: „Kui peaksite end leidma sõitmast pimedal ööl mööda käänulist mägiteed, siis sooviksite, et teed ääristaksid selgesti märgistatud piirde, mis takistaksid teil sattumast kaljuservale liiga lähedale. Samaugune on ka planeetaarsete piiride põhimõte ... Need piirid ei takista kasvu ega arengut, just nagu piirde lookleva tee ääres ei aeglusta autojuhi edasisõitu. Need on seal selleks, et ära hoida katastroofi.“

Joonis 1. Maa taluvuspiirid.

Peatamaks meie kahjulikku mõju loodusele, peab inimkonna tegevusruum jääma Maa taluvuspiiridesse. Taluvuspiir on lisaks kliimamuutustele ka elurikkuse vähenemisele, keskkonna saastatusele, osoonikihi hõrenemisele, õhusaasteosakeste hulgale, maailmamere hapestumisele, aineringete häiringutele, magevee- ja maakasutusele. Oleme juba ületanud kliimamuutuste,

elurikkuse vähenemise, maakasutuse muutuste, aineringete häiringute, magevee tarbimise ja uute inimtekkeliste mõjurite kuhjumise taluvuspiiri.

Kokkuvõtteks oleme osa loodusest: iga kord, kui looduse suhtes hooletult käitume, teeme kahju enestele. Me ei saa muidu kuidagi hakkama, sest just loodus tagab meile toidu, joogivee, puhta õhu ning palju muud eluks vajalikku. Viimastel aastakümnetel on tehnoloogiline ja tööstuslik areng toonud inimkonnale palju materiaalseid hüvesid. Kahjuks on need hüved sageli saavutatud looduskeskkonna kahjustamise arvelt. Oleme niimoodi emakese Maa pannud tugeva surve alla, seades küsimärgi alla loodushüvede külluse tulevastele põlvedele. Kuidas säilitada kvaliteetne elukeskkond ka järgnevatele põlvkondadele ja saavutada küllus planetaarsetes piirides?